

F. FISKERIUDBYTTET

af

C. J. Rasmussen

FRIVANDSFISKERIET

I de af Fiskeridirektoratet aarligt udgivne Fiskeriberetninger gives der bl. a. Oplysninger om Fangsten fra saa godt som alle større Brugsfiskerier samt fra de fleste større og en Del mindre Aalekister og andre faste Fangstindretninger. En mindre, men dog sandsynligvis ikke ubetydelig Del af Ferskvandsfiskeriet unddrager sig imidlertid en nogenlunde sikker statistisk Bedømmelse. Det gælder Smaaavandsfiskeriet, Husbehovsfiskeriet og Lystfiskeriet, der som Følge af Landets relativt store Rigdom paa Smaaavande og Vandløb spiller en ikke ringe Rolle. Hertil kommer de ferske Vandes indirekte Betydning for Salt- og Brakvandsfiskerierne, idet en vis Del af disse er baseret paa Fangst af Fisk, der i Hovedsagen kun er i Stand til at forplante sig i Ferskvand eller har levet der under hele Opvækstperioden. Til den første Kategori hører Laks og Ørred samt Gedde, Aborre, Skalle, Løje, Brasen, Helt m. m. Til den anden Kategori hører de Blankaal, der efter Udvandringen fra de ferske Vande kommer til Fangst i de udenfor liggende Salt- og Brakvandsomraader. Udbyttet af disse Fisk kan derfor, saavidt det overhovedet lader sig gøre at beregne Størrelsen heraf, med en vis Ret medregnes i Udbyttet af Ferskvandsfiskeriet, selv om en større eller mindre Del af deres Opvækst foregaar uden for de egentlige Ferskvandsomraader. Disse Forhold begrænser selv sagt den Nøjagtighed, hvormed man kan angive de ferske Vandes fiskerimæssige Betydning.

Efter Tabel 1 a, der er udarbejdet paa Grundlag af Fiskeriberetningerne, udgjorde Fangsten af Ferskvandsfisk i de egentlige ferske Vande i Perioden 1931—40 gennemsnitlig c. 514.000 kg aarlig. Værdien heraf har man desværre ingen direkte Oplysninger om, men paa Grundlag af de i den nævnte Periode gældende Priser kan den skønsmæssigt anslaaes til 600—650.000 Kr. Hertil kommer saa Udbyttet af de nævnte Fiskerier, der er uden for statistisk Kontrol. Det vil næppe være meget galt at ansætte

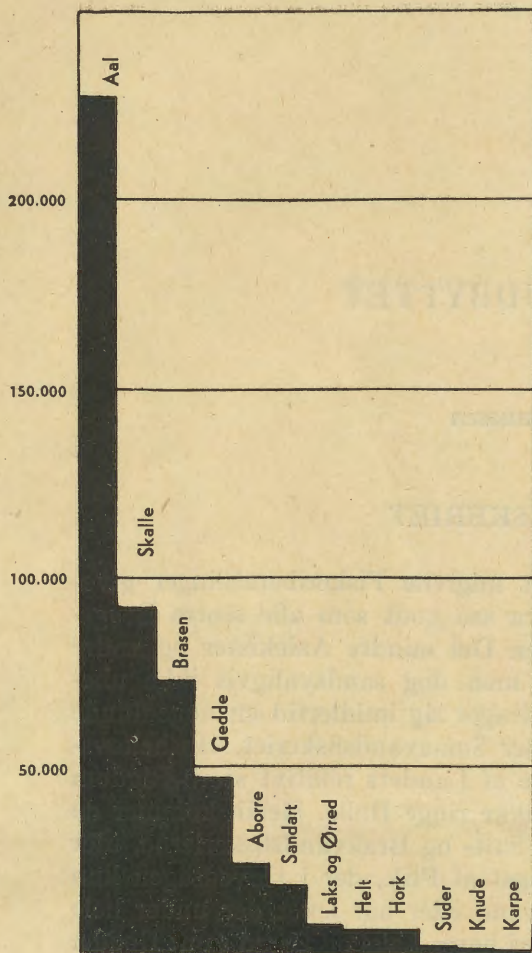

Fig. 1. Grafisk Fremstilling af det gennemsnitlige årlige Udbytte i kg af Fiskeriet i de frie ferske Vande for Aarene 1931—40.

Værdien heraf til 100—150 000 Kr., saa at Værdien af det samlede Ferskvandsfiskeri (Frivandsfiskeriet) kan anslaaes til c. 750.000 Kr. aarlig.

Af Fig. 1 fremgaar det, at Aalefiskeriet er Grundpillen i vort Ferskvandsfiskeri, men endnu skarpere træder Aalens dominerende Stilling frem i det økonomiske Udbytte, idet Værdien af Aalefiskeriet udgør ikke mindre end op imod $\frac{3}{4}$ af Ferskvandsfiskeriets samlede Udbytte. Man gør sig næppe skyldig i nogen væsentlig Overdrivelse, hvis man siger, at erhvervsmæssigt Ferskvandsfiskeri i Danmark er Aalefiskeri, idet Fangsten af de øvrige Fiskearter hovedsagelig er Biprodukter fra Aalefiskeriet. Man maa derfor ikke ud fra det foreliggende Materiale slutte, at Aalen er vor almindeligste Ferskvandsfisk, og ej heller at Størrelsen af Udbyttet af de øvrige Fiskearter er Udtryk for det Forhold, i hvilket de forekommer i vore ferske Vande. Det er i første Række Priser og Afsetningsmuligheder, der afspejler sig i Fordelingen og i mindre Grad den naturlige Forekomst. I Krigsaarene, hvor Efterspørgselen og Priserne paa de almindeligste Ferskvandsfisk som Skalle og Brasen har været relativt store, har ogsaa Fangstudbyttet af

disse Fisk været væsentlig højere end i Mellemkrigsaarene.

Skallen er den Fisk, der næst efter Aalen giver det største vægtmæssige Udbytte. Reelt er Fangsten dog betydeligt større, end det fremgaar af de officielle Oplysninger, idet en Del af Fangsten findes opført i Rubrikken »Ikke specificeret«, ligesom en Mængde Skaller finder Anvendelse som Agn til Aalekroge. Som Nr. 3 følger Brasen og derefter Gedde, Aborre, Sandart samt Laks og Ørred, medens Udbyttet af de øvrige Arter, Helt, Hork, Suder, Knude og Karpe saavel i vægtmæssig som økonomisk Betydning er forsvindende i Forhold til det samlede Udbytte. Det bør iøvrigt bemærkes, at Sandarten i de senere Aar er blevet en for Ferskvandsfiskeriet særdeles værdifuld Fisk. Oprindelig indført er den nu udplantet i et stort Antal af vore Søer og trives mange Steder fortræffeligt. Den Gennemsnitsværdi, der ligger til Grund for den grafiske Fremstilling af Udbyttet

paa Fig. 1 viser ikke tilstrækkelig tydeligt dette Forhold, idet Udbyttet, som det ogsaa vil fremgaa af Tabellen, i de senere Aar har været langt større end i Periodens Begyndelse, hvor Resultatet af Udsætningerne endnu ikke rigtig var begyndt at gøre sig gældende. I 1939 og 1940 var det vægtmæssige Udbytte af Sandart saaledes større end Udbyttet af Aborre, og i Værdi kommer det nu op paa Højde med Gedden.

De unormalt gode Afsætningsmuligheder for de mindre værdifulde Fisk i Krigsaarene afspejler sig klart i Statistikken for 1941—45 (Tabel 1 b). Blandt de mindre konjunkturbestemte Fiskearter viser kun Sandarten Fremgang, medens Aal, Gedde, Aborre, Laks og Ørred samt Helt viser tydelig Tilbagegang. Brasen, Skalle og Suder samt navnlig Gruppen, »Ikke specificeret«, der omfatter Smaabrasen (»Flirer«), Skaller, Løjer, Horker m. m., viser derimod en umiskendelig Fremgang. Dels er de paagældende Fiskearter i højere Grad end normalt blevet anvendt til Menneskeføde, dels har Pelsfarme, Dambrug og Fiskemel-fabrikker aftaget betydelige Mængder.

Tabel 2 a viser Udbyttet af de i Salt- og Brakvand fangede Ferskvandsfisk i Perioden 1931—40. Det fremgaa heraf, at det gennemsnitlige Udbytte med Fradrag af de i den østlige Østersø fangede Laks, der udelukkende maa antages at hidrøre fra svenske, finske, østeuropæiske og tyske Laksestammer og derfor ikke kan tages til Indtægt for det danske Ferskvandsfiskeri, i den paagældende Periode udgjorde ca. 325.000 kg aarlig, hvoraf Lakse- og Ørredfiskeriets Andel beløb sig til ca. 112 000 kg eller lidt over en Trediedel. Det samlede økonomiske Udbytte beløb sig til ca. 400 000 Kr. aarlig, hvoraf Lakse- og Ørredfiskeriets Andel udgjorde gennemsnitlig ca. 280.000 Kr. eller 70 pCt. Hertil kommer saa Værdien af de Blankaal, der er vokset op i Ferskvand, men først efter Udvandringen er kommet til Fangst i Salt- og Brakvandsomraader. Denne kan vel anslaaes til mindst 100.000 Kr., saaledes at de ferske Vandes indirekte Betydning for Salt- og Brakvandsfiskeriet maa antages at have udgjort ialt ca. 500.000 Kr. Værdien af det samlede Fiskeri efter Ferskvandsfisk bliver saaledes efter denne Beregning for den paagældende Periode ca. 1¼ Million Kr. aarlig.

Paa Fig. 2 er fremstillet Udbyttet af Ferskvandsfisk fra Brak- og Saltvand (hvide Søjler), og til Sammenligning er indtegnet Udbyttet af de samme Fiskearter fra Ferskvand (sorte Søjler). Det fremgaa heraf, at Udbyttet af Lakse- og Ørredfiskeriet i Salt- og Brakvand langt overstiger Udbyttet af de samme Fiskearter fra Ferskvand. Det er i denne Forbindelse værd at bemærke, at Værdien af de i Salt- og Brakvand fangede Laks og Ørred svarer til ikke mindre end ca. $\frac{3}{5}$ af Værdien af Aalefiskeriet i Ferskvand. Det er derfor af ikke ringe økonomisk Betydning, at vore Vandløb ikke fiskerimæssigt set ødelægges af Forureninger, Reguleringer og Opstemninger, men at deres naturlige Tilstand saa vidt muligt bevares.

Medens Udbyttet af Laks og Ørred ogsaa omfatter Saltvandsfiskeriet, henhører de øvrige Arter, Skalle, Gedde, Helt, Smelt og Aborre udelukkende under de rene Brakvandsfiskerier, der i Hovedsagen omfatter de vest-

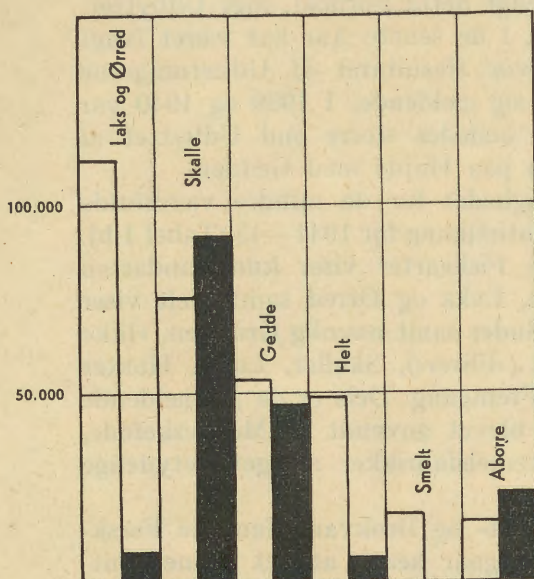

Fig. 2. Grafisk Fremstilling af det gennemsnitlige aarlige Udbytte i kg af Salt- og Brakvandsfiskeriet efter Ferskvandsfisk samt Laks og Ørred for Aarene 1931—40. (Hvide Søjler).
Til Sammenligning er angivet de tilsvarende Værdier for Udbyttet af de samme Fiskeearter fra Ferskvand. (Sorte Søjler).

Perioden 1931—40 angiver, og der er næppe nogen rimelig Grund til at antage, at Krigssituationen har nogen væsentlig Andel i den fortsatte Nedgang i Udbyttet, idet denne i overvejende Grad falder paa de indre danske Farvande. I saa Fald skulde man da ogsaa have ventet at finde en væsentlig Forøgelse af Fangsten af de i Ferskvand optrækkende Fisk, men en saadan Tilvækst kan kun i ringe Grad paavises. Tilbagegangen maa derfor sandsynligvis i første Række betragtes ud fra den triste Synsvinkel, at vore Lakse- og Ørredbestande fortsat med hastige Skridt reduceres, og at de Bestræbelser, der hidtil har været gjort for at raade Bod herpaa, har været utilstrækkelige til at fremkalde en Ændring i dette Forhold. Saa længe den blanke Laks og Ørred er fredløse i Havet i alle Aarets Maaneder, og saa længe vi kun har en 2 Maaneders Fredningstid i Vandløbene, maa vi ikke vente at kunne standse denne Udvikling. Skal dette ske, vil det sandsynligvis blive nødvendigt dels at indføre Fredningstid i Havet og at forlænge den nu gældende Fredning i Ferskvand dels at gøre det paaskønnelsesværdige, men ret tilfældige og utilstrækkelige Arbejde, der fra privat Side gøres for igennem Yngeludsætninger at op-hjælpe vore Lakse- og Ørredbestande, til en Samfundsopgave, ved at Staten overtager al Udsætning af Lakse- og Havørredyngel imod eventuelt til Gengæld at faa indført et passende Afgiftssystem. Hvorom alting er, maa dette Spørgsmaal finde sin Løsning i Løbet af de nærmeste Aar, hvis det skal lykkes at dæmpe op for den Udvikling, der allerede nu har

jyske Fjorde og Randers Fjord samt Farvandene Syd om Sjælland og omkring Bornholm. Udbyttet af Smelt kendes kun fra Ringkøbing og Stadil Fjord, men det er næppe væsentlige Mængder, der fanges uden for disse Omraader. Udbyttet af Smelt fra Ferskvand kendes ikke, da den ikke er Salgsvarer, men kun finder Anvendelse som Agnfisk.

Ogsaa for denne Gruppes Vedkommende er der i Krigsaarene sket en ikke uvæsentlig Forskydning i Udbyttet af de enkelte Arter i Lighed med, hvad der var Tilfældet for de egentlige Ferskvandsfiskeriers Vedkommende. Af Tabel 2b fremgaar, at kun Skalle- og Smeltfiskeriet viser Fremgang, medens Udbyttet af Aborre, Gedde og Helt samt Laks og Ørred viser Stagnation eller er gaaet tilbage. For de to sidstnævnte Vedkommende betegner Tilbagegangen en Fortsættelse af den Tendens, som Fangsttallene for

medført en delvis Udryddelse af vore Laksebestande og en alarmerende Tilbagegang i vore Havørredbestande.

DAMBRUGET

Karpedambruget spiller i nyere Tid ingen væsentlig Rolle her i Landet; dets Afkastning beløb sig i Perioden 1931—40 til ca. 15.000 kg aarlig til en Værdi af 20—25.000 Kr. Langt vigtigere er Ørreddambruget, der i Kraft af den lette Adgang til billigt Fiskefoder kan producere til en Pris, der gør det konkurrencedygtigt uden for Landets Grænser. Ørreddambruget arbejder da ogsaa saa godt som udelukkende med Eksport for Øje, idet Hjemmeforbruget næppe beløber sig til mere end nogle faa Tusinde kg aarlig. Produktionen svarer saaledes ret nøje til Eksporten, der i Aarene fra 1931—37, som det fremgaar af nedenstaaende Opgørelse, beløb sig til gennemsnitlig ca. 660.000 kg aarlig. Foruden Spisefisk leverer Dambrugene imidlertid ogsaa Rogn, Yngel og Sættefisk samt i de senere Aar betydelige Mængder af Ørredspærma, der anvendes i Insulinfabrikationen. Værdien af Ørreddambrugenæs Produktion findes der ingen direkte Angivelser af, men med de da gældende Eksportpriser paa Spisefisk kan Værdien af disse anslaaes til gennemsnitlig mindst 1 Million Kr. aarlig. Hertil kommer saa den ukendte Værdi af de øvrige nævnte Produkter.

Damørred. Vægtmængde i kg udført i 1931—37.

1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	Middel kg 1931—37
509.200	547.800	620.300	663.400	698.700	735.400	858.800	661.900

Den jævne Forøgelse af Eksporttallene fra Aar til Aar viser, at Ørreddambruget før Krigen var et Erhverv i stadig Udvikling. Fra 1938—45 foreligger der ingen Opgørelse over Eksportens Størrelse, men i Krigsaarene, hvor Produktionen har været underkastet Myndighedernes Kontrol, giver Autorisationerne en Retningslinie til Bedømmelse af Produktionens Størrelse. Ifølge disse har Dambrugene haft Tilladelse til at producere ca. 1¼ Million kg aarlig, og det er næppe sandsynligt, at den faktisk producerede Mængde ligger væsentligt under denne Værdi.

Tabel 1 a
Udbyttet i kg af Fiskeriet i de frie ferske Vande i Aarene 1931—40.

	Aal	Gedde	Aborre	Sandart	Brasen	Skalle	Suder	Karpe	Knude	Laks + Ørred	Helt	Hork	Ikke spe- cifceret	Sum
1931.....	180 000	43 000	16 000	2 200	97 000	83 000	2.100	500	3.100	9.900	6.600	10.000	12.900	466.300
1932.....	254 500	40 000	22 000	2 800	90 000	80 000	2.200	850	1.000	11.300	7.000	10.000	16.100	537.750
1933.....	304 500	50.000	24.000	18.300	90.000	80.000	2.100	550	4.300	7.000	9.000	10.000	6.100	605.850
1934.....	254.500	50.000	30.000	20.700	80.000	70.000	2.400	750	5.900	7.000	9.000	12.000	400	542.650
1935.....	224.000	45.000	35.000	24.600	55.000	80.000	1.800	950	2.400	9.000	20.000	10.000	—	507.750
1936.....	210.000	52.000	30.000	20.400	71.000	110.000	1.800	1.750	1.500	11.000	5.000	7.000	—	521.450
1937.....	224.000	62.000	10.900	16.700	56.000	80.000	3.300	600	1.300	7.800	4.300	—	100	467.000
1938.....	209.000	51.000	25.000	17.900	45.000	125.000	4.300	250	2.200	6.000	2.300	—	—	487.950
1939.....	236.000	45.000	23.000	25.000	86.000	125.000	2.500	5.200	—	6.600	1.200	6.000	19.400	579.900
1940.....	181.000	33.000	20.000	31.800	57.000	85.000	2.600	1.850	1.500	5.100	1.000	—	200	420.050
Middel	227.750	47.100	23.590	17.940	72.700	91.800	2.510	1.325	2.320	8.070	6.540	6.500	5.520	513.700

Tabel 1 b
Udbyttet i kg af Fiskeriet i de frie ferske Vande i Aarene 1941—45.

	Aal	Gedde	Aborre	Sandart	Brasen	Skalle	Suder	Karpe	Knude	Laks + Ørred	Helt	Hork	Ikke spe- cifceret	Sum
1941.....	169.000	41.000	19.000	24.700	138.000	204.000	4.300	4.500	200	5.900	1.800	—	39.000	651.400
1942.....	158.000	33.000	14.000	19.400	122.000	115.000	3.400	350	650	7.000	2.700	—	125.000	600.500
1943.....	180.000	43.000	22.000	14.400	106.000	114.000	12.800	100	2.900	7.300	2.100	—	172.000	676.600
1944.....	145.000	40.000	18.000	35.600	90.000	128.000	5.000	1.200	1.000	7.500	2.800	—	155.000	629.100
1945.....	133.000	29.000	11.000	24.000	27.000	40.000	2.000	300	500	9.100	3.500	—	78.000	357.400
Middel	157.000	37.200	16.800	23.620	96.600	120.200	5.500	1.290	1.050	7.360	2.580	—	113.800	583.000

Tabel 2 a

Udbyttet i kg af Ferskvandsfisk (\div Aal) fra salt og brakt Vand
i Aarene 1931—40.

	Gedde	Aborre	Skalle	Helt	Smelt	Laks + Ørred	Ikke spe- cificeret	Sum
1931	58.000	15.000	85.000	57.000	29.700	132.900	?	377.600
1932	40.000	17.000	100.000	70.000	26.700	117.800	?	371.500
1933	65.000	10.000	100.000	50.000	10.700	127.500	?	363.200
1934	75.000	14.000	60.000	68.000	17.000	187.100	?	371.100
1935	80.000	14.000	70.000	70.000	8.700	151.200	?	393.900
1936	80.000	14.000	70.000	70.000	17.100	123.700	?	374.800
1937	45.000	20.000	55.000	35.000	9.100	83.800	?	247.900
1938	40.000	18.000	60.000	30.000	13.100	95.300	0	256.400
1939	35.000	18.000	60.000	25.000	25.800	93.300	9.000	266.100
1940	15.000	20.000	90.000	15.000	22.300	58.800	3.000	224.100
Middel								
1931—40..	53.300	16.000	75.000	49.000	18.000	112.200	—	324.700

Tabel 2 b

Udbyttet i kg af Ferskvandsfisk (\div Aal) fra salt og brakt Vand
i Aarene 1941—45.

	Gedde	Aborre	Skalle	Helt	Smelt	Laks + Ørred	Ikke spe- cificeret	Sum
1941	35.000	20.000	270.000	20.000	50.400	51.800	15.600	462.800
1942	54.000	21.000	153.000	25.000	21.700	50.200	3.300	328.200
1943	61.000	19.000	163.000	16.000	31.200	43.300	18.800	352.300
1944	45.000	15.000	100.000	20.000	36.600	46.500	3.400	266.500
1945	51.000	7.000	15.000	17.000	20.900	69.400	1.100	181.400
Middel								
1941—45..	49.200	16.400	140.200	19.600	32.160	52.240	8.440	318.200

